

## รายงานการวิจัย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง  
ในเขตตำบลชีเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

Factors affecting self care behaviors among hypertensive patients at Tambon  
Keelek, Amphoe Mueang, Changwat Ubon Ratchathani

สุภาพร พูลเพิ่ม<sup>1</sup>

### บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงพรรณนา เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อทราบปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ในเขตตำบลชีเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ประชากรเป็นผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในเขตตำบลชีเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 231 คน หารขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 146 คน เลือกตัวอย่างตามคุณสมบัติโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและมีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยการนำไปทดสอบคุณภาพในกลุ่มผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในเขตตำบลปรุใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ ซึ่งทดสอบโดยวิธีการของสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบัก ได้ค่าแอลฟาเท่ากับ 0.83 นำเครื่องมือไปใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยอาสาสมัคร

สาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นผู้เก็บข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา วิเคราะห์ปัจจัยทางชีวสังคม ปัจจัยภายในตัวบุคคล ปัจจัยภายนอกตัวบุคคล และพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงนำมาแจกแจงความถี่ คำนวณหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และไคสแควร์ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางชีวสังคมกับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยภายในตัวบุคคล ปัจจัยภายนอกตัวบุคคลกับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง

จากผลการวิจัยพบว่า อายุ สถานภาพ การสมรส ระดับการศึกษาและรายได้เฉลี่ยของครอบครัว มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และ .05 การรับรู้ความรุนแรงของโรคความดันโลหิต

<sup>1</sup> บัณฑิตวิทยาลัย สาธารณสุขศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาระบบบริการปฐมภูมิ วิทยาลัยนครราชสีมา

สูงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนของโรคความดันโลหิตสูงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ การรับรู้ประโยชน์และอุปสรรคในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนความรู้เกี่ยวกับโรคความดันโลหิตสูงและแรงสนับสนุนทางสังคมไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง

**คำสำคัญ** พฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง

#### **Abstract**

The purpose of this descriptive research was to study factors affecting self care behaviors among hypertensive patients at Tambon Keelek, Amphoe Mueang, Changwat Ubon Ratchathani. The sample of the study were consisted of 146 hypertensive patients, obtained from Taro Yamane's formula. Instrument used for data collection was a questionnaire constructed by the investigator. The data were analyzed for mean, percentage, Standard Deviation, Chi-square and Pearson's

Product Moment Correlation Coefficient. The results showed that the bio-social factors which had significant relationship with self care behaviors among hypertensive patients was age; marital status and level of education had significant relationship at .01 level and .05 level, while sex and income had no relationship. The perceived severity; perceived susceptibility; perceived benefits of taking action and perceived barriers to taking action had significant relationship with self care behaviors among hypertensive patients at .01 level, while knowledge concerning hypertension disease and social support had no relationship.

**Keyword** self care behaviors among hypertensive patients

#### **ความเป็นมา**

ปัจจุบันโรคความดันโลหิตสูงนับเป็นโรคเรื้อรัง ซึ่งจัดเป็นโรคไร้เชื้อที่เป็นปัญหาที่สำคัญทางด้านสาธารณสุขทั่วโลก จากการรายงานขององค์การอนามัยโลก ในปี ค.ศ.1996 มีจำนวนผู้ป่วยทั่วโลก ประมาณ 1,000 ล้านคนและได้ประมาณการไว้ว่า ในประชากรที่เสียชีวิตทุก 8 คน จำนวน 1 ใน 8 คน นั้น โรคความดันโลหิตสูงเป็นสาเหตุของการเสียชีวิต ซึ่งทำให้โรคความดันโลหิตสูงเป็นสาเหตุสำคัญอันดับ 3 ของโลกที่ทำให้มนุษย์เสียชีวิต (World Health Organization,2003) ในประเทศ

สหรัฐอเมริกาพบว่า มีประชากรที่ป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูง ประมาณ 50 ล้านคน พบในผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป (Chobanian, Bakris & Black, 2003 อ้างถึงใน อรุณดา นางแย้ม, 2550) สำหรับในประเทศไทย ในปี พ.ศ.2552 มีผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง จำนวน 780,629 คน คิดเป็นอัตราป่วย 1,230.16 ต่อแสนประชากร (กระทรวงสาธารณสุข, 2552) นอกจากนี้ยังมีจำนวนประชากรอายุระหว่าง 18-74 ปี ถึง ร้อยละ 30 ที่ไม่ตระหนักว่า ตนเองมีภาวะความดันโลหิตสูง เพียงหนึ่งในสามของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ได้รับการรักษาเท่านั้นที่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้ โรคความดันโลหิตสูงมีผลต่อการเกิดความพิการและเสียชีวิตก่อนวัยอันควรได้

ประเทศไทย ในปี พ.ศ.2552 มีจำนวนผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงจำนวน 780,626 คน คิดเป็นอัตราป่วย 1,230.16 ต่อแสนประชากร และมีผู้ที่เสียชีวิตด้วยโรคความดันโลหิตสูง จำนวน 2,295 คน คิดเป็นอัตราตาย 3.62 ต่อแสนประชากร (กระทรวงสาธารณสุข, 2552) เนื่องจากเกิดภาวะแทรกซ้อนของโรค ได้แก่ โรคหัวใจและหลอดเลือด โรคไต (พนิดา จันดา, 2551) อาจกล่าวได้ว่า ปัญหาโรคความดันโลหิตสูงเป็นปัญหาทางด้านสาธารณสุขที่สำคัญของประเทศไทย ซึ่งการเจ็บป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูงจะก่อให้เกิดปัญหาทางด้านครอบครัว สังคม เศรษฐกิจ เพราะโรคความดันโลหิตสูงเป็นโรคที่ถ่ายทอดทางพันธุกรรม และเกิดภาวะแทรกซ้อนที่ส่งผลให้เกิดความพิการ

ทางด้านร่างกายและส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพรายได้ของผู้ป่วยและครอบครัว

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงตามการรับรู้ของผู้ป่วยในประเด็นการรับรู้ของผู้ป่วยที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ตามการรับรู้ของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงโดยทำการศึกษาในผู้ป่วยที่มารับบริการ ณ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองเต้ ตำบลชีเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นหน่วยบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ ซึ่งในปี 2553 มีจำนวนผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงทั้งหมดมีจำนวนผู้ป่วยทั้งสิ้น 231 คน คิดเป็นร้อยละ 3.28 ของประชากรทั้งหมด (งานรักษาและส่งเสริมสุขภาพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองเต้, 2553) เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลย้อนหลังพบว่า มีแนวโน้มของการป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูงเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญจึงสนใจที่จะทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดูแลสุขภาพของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงเนื่องจากมีผลกระทบของสุขภาพที่เกิดจากโรคนี้ ก่อให้เกิดปัญหาโรคเรื้อรังอื่นๆ ตามมา ซึ่งส่งผลเสียหลายด้านได้แก่ สูญเสียค่าใช้จ่ายในการรักษา จำนวนผู้ป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูงมากขึ้นทำให้ดังนั้นก็ครั้งนี้ จะทำให้ทราบถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ การปฏิบัติตัวในการดูแลสุขภาพของผู้ป่วย ซึ่งจะ เป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะช่วยให้เกิดความรู้

ความเข้าใจถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรม การดูแลตนเองของผู้ป่วย เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงและเป็นการลดความรุนแรงของโรค ภาวะแทรกซ้อนที่อาจเกิดจากโรคความดันโลหิตสูงต่อไปได้

### วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยทางชีวสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรม การดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ตำบลจี้เหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยภายในตัวบุคคลกับพฤติกรรม การดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ตำบลจี้เหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยภายนอกตัวบุคคลกับพฤติกรรม การดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ตำบลจี้เหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

### วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ เป็นผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง งานรักษาและส่งเสริมสุขภาพ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองเต่า ตำบลจี้เหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ. 2553 ขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 146 คน เลือกตัวอย่างตามคุณสมบัติโดยวิธีการสุ่ม

ตัวอย่างอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและมีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา วิเคราะห์ปัจจัยทางชีวสังคม ปัจจัยภายในตัวบุคคล ปัจจัยภายนอกตัวบุคคล และพฤติกรรม การดูแลตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงนำมาแจกแจงความถี่ คำนวณหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และไคสแควร์ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางชีวสังคมกับพฤติกรรม การดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง และสัมพันธ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในตัวบุคคล ปัจจัยภายนอกตัวบุคคลกับพฤติกรรม การดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง

### ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า อายุ สถานภาพ การสมรส ระดับการศึกษาและรายได้เฉลี่ยของครอบครัว มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และ .05 การรับรู้ความรุนแรงของโรคความดันโลหิตสูงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรม การดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนของโรคความดันโลหิตสูงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรม การดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ การรับรู้ประโยชน์

และอุปสรรคในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนความรู้เกี่ยวกับโรคความดันโลหิตสูง และแรงสนับสนุนทางสังคม ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง

### สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยทางชีวสังคม ประกอบด้วย อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ตำบลจี้เหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ส่วนเพศและ อาชีพ ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเอง

ของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ตำบลจี้เหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ตำบลจี้เหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ในส่วน ความรู้เรื่องโรคความดันโลหิตสูง ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ตำบลจี้เหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ปัจจัยภายนอกตัวบุคคลประกอบไปด้วย แรงสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ การได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมจากสมาชิกในครอบครัว ญาติ เพื่อน บุคลากรทางการแพทย์ และสื่อมวลชน จากการศึกษาพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูง ตำบลจี้เหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

### เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2552). สถิติกระทรวงสาธารณสุข. [Online]. Available : <http://www.moph.go.th/moph2/index4.php>, 2554, 20 กรกฎาคม.
- งานรักษาและส่งเสริมสุขภาพ. (2553). สถิติผู้ป่วยโรคเรื้อรังปี 2553. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจี้เหล็ก, อุบลราชธานี.
- จันทน์ เปี่ยมนุ่ม . (2550). พฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูง กิ่งอำเภอเขาชีเมฆ ภู จังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชนวรรณ อิ่มสมบูรณ์. (2532). การสอนสุขศึกษาเพื่อพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ : สุขศึกษา - พลศึกษาสันตนาการ. 15(4), 11-15.
- ปราณี ทองพิลา. (2541). การศึกษาพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตสูง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- พนิดา จันดา. (2551). ผลการใช้รูปแบบกระบวนการกลุ่มร่วมกับการกำกับตนเองในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคอาหารและพฤติกรรมมารับประทานยาในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงชนิดไม่ทราบสาเหตุ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ยุทธพงษ์ พรหมเสนา. (2550). พฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงที่คลินิกโรคความดันโลหิตสูง โรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิริมา มิตรเกษม, พันตำรวจโทหญิง. (2548). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงชนิดไม่ทราบสาเหตุ โรงพยาบาลตำรวจ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศิริมาศ บุญประสาร. (2544). การปฏิบัติตามแผนการดูแลสุขภาพของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สินีนารถ คำใจหนัก . (2548). การดูแลตนเองของผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูงในพื้นที่รับผิดชอบโรงพยาบาลลำพูน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุปราณี วงศ์ปาลี. (2550). ศึกษาพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมความดันโลหิตได้และควบคุมไม่ได้ในโรงพยาบาลแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุวิมล ติรกันันท์. (2546). การใช้สถิติในการวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- อรุณลดา นางแย้ม. (2550). ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการรับประทานอาหารเฉพาะโรคของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อารักขา ใจธรรม. (2545). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง โรงพยาบาลจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Chobanian, AV, G.L. Bakris and H.R. Black. (2003). **And the National High Blood Pressure Education Program Coordinating Committee : The Seventh Report of the Joint National Committee on Prevention, Detection, Evaluation, and Treatment of High Blood Pressure.** The JNC7 Report. JAMA 289: 2534-73.
- World Health Organization International Society of Hypertension Guildlines for the Management of Hypertension. (1999). **Memorandum from a World Health Organization-International Society of Hypertension Meeting.** J Hypertens 17: 151-84.